

طرح درس

نام درس: تاریخ تشکیلات اسلامی ۲	تعداد واحد: ۲
مقطع تدریس: کارشناسی	مدرس: زینب فضلی

هدف کلی درس: آشنایی با تشکیلات و نظام قضایی و نظام مالی در دولتهای اسلامی و نکوین و تطور آنها

زمان بندی جلسات	
هفته اول	کلیات درس تاریخ تشکیلات اسلامی ۲ - بیان سرفصلها، تعریف مفاهیم، معرفی منابع و تحقیقات جدید
هفته دوم	نظام قضایی در اسلام - مصادر تشریح اسلامی نزد شیعیان و اهل سنت و تفاوت های آن - دیوان قضاء: تحولات منصب قضاء در دوره های مختلف تاریخی و تحولات آن (عصر پیامبر(ص)، خلفای راشدین، امویان، عباسیان، فاطمیان و امویان اندلس و...) - شرایط قاضی، اختیارات و وظایف آن - تاریخ قضاء در سرزمینهای اسلامی
هفته سوم	دیوان مظالم: کارکرد و وظایف آن در تاریخ تشکیلات اسلامی دیوان نقابت: سابقه تأسیس، کارکرد و وظایف آن در تاریخ تشکیلات اسلامی
هفته چهارم	دیوان حسبه: معنای لغوی و اصطلاحی آن - پیشینه تأسیس دیوان حسبه در تاریخ اسلام - وظایف و کارکردهای آن در تاریخ تشکیلات اسلامی

<p>درآمدهای مالی در عهد پیامبر(ص)</p> <p>- خمس و مباحث مرتبط با آن</p> <p>- اراضی خالصه(صوافی): موارد مصرف اراضی خالصه؛</p> <p>- دیدگاه شیعیان و اهل تسنن در مورد اراضی خالصه پیامبر(ص)</p>	<p>هفته پنجم</p>
<p>ادامه مبحث درآمدهای مالی در عهد پیامبر(ص)</p> <p>- زکات: منابع دریافت و موارد مصرف آن</p> <p>- جزیه و مباحث مرتبط با آن</p> <p>- بیان تفاوت‌های خمس و زکات با جزیه</p>	<p>هفته ششم</p>
<p>بیت المال</p> <p>- معنای بیت المال</p> <p>- بررسی عوامل تأسیس بیت المال در تاریخ تشکیلات اسلامی</p> <p>- بیت المال در دوره خلفای راشدین</p> <p>- تحلیل سیاست های مالی خلفای راشدین با تأکید بر سیاست‌های مالی امام علی(ع)</p>	<p>هفته هفتم</p>
<p>تقسیم بندی بیت المال: بیت المال عام و بیت المال خاص و تعاریف آن</p> <p>منابع درآمد بیت المال عام: فیه مانند جزیه، خراج(دیوان خراج و مباحث مرتبط با آن، عشر و...)</p> <p>هزینه های(مصارف) بیت المال عام</p> <p>منابع درآمد بیت المال خاصه: ارثیه خلفا، املاک سلطانی، مصادره ها، هدیه ها و تحفه ها</p> <p>موارد مصرف بیت المال خاصه</p>	<p>هفته هشتم</p>
<p>تحولات بیت المال در عصر امویان و عباسیان</p> <p>- دستگاه اداری بیت المال در دوره امویان و عباسیان</p> <p>- تحلیل عملکرد خلفای اموی و عباسی درباره بیت المال</p>	<p>هفته نهم</p>
<p>فتوحات و مسأله اراضی و تقسیم بندی آن:</p>	<p>هفته دهم</p>

<p>- از لحاظ مالکیت: اراضی خصوصی، اراضی عمومی و اراضی دولتی</p> <p>- از لحاظ فتح: اراضی مفتوح العنوه، اراضی مفتوح بالصلح و اراضی تسلیمی</p> <p>- از لحاظ نوع مالیات: اراضی عشری، اراضی جزیه ای و اراضی خراجی</p> <p>- بررسی اراضی خالصه (صوافی) و مباحث مرتبط با آن نظیر ضیاع سلطانی</p>	
<p>اقطاع: تعریف اقطاع و تقسیمات آن:</p> <p>- اقطاع تملیکی و اقطاع استغلال</p> <p>سابقه اقطاع در تاریخ تشکیلات اسلامی:</p> <p>- اقطاع در دوره پیامبر(ص) - نظام اقطاع در دوره سلجوقیان</p>	<p>هفته یازدهم</p>
<p>اصطلاحات مرتبط (معادل) با اقطاع در دوره های مختلف تاریخی:</p> <p>تیول، خبز(نان پاره)، جاگیر، تیمار، زعامت و..</p>	<p>هفته دوازدهم</p>
<p>ادامه مباحث مرتبط با اقطاع: سیورغال</p> <p>معنای لغوی و اصطلاحی سیورغال - تفاوت های سیورغال و اقطاع</p>	<p>هفته سیزدهم</p>
<p>طعمه: معنای لغوی و اصطلاحی طعمه</p> <p>- طعمه در عصر جاهلی، طعمه در عصر پیامبر(ص)، طعمه در دوره امویان</p>	<p>هفته چهاردهم</p>
<p>جامگی: معنای لغوی و اصطلاحی جامگی</p> <p>- جامگی در عهد ممالیک، تفاوت جامگی و اقطاع</p>	<p>هفته پانزدهم</p>
<p>جمع بندی کلی مباحث مرتبط با تاریخ تشکیلات اسلامی و ارائه توصیه هایی درباره آزمون پایانی</p>	<p>هفته شانزدهم</p>

نحوه ارزشیابی فعالیت دانشجویی دوره: فعالیت کلاسی، آزمون میان ترم (تستی) و پایان ترم (تشریحی)

۱. منابع مطالعاتی: ۱. تشکیلات اسلامی (فصول ۹-۱۴)، محمد انور رفاعی، ترجمه دکتر سید جمال موسوی، مشهد، به نشر، ۱۳۹۳.
۲. بیت المال: پیدایش و تحولات آن، شاکر خوله الدجیلی، ترجمه سید محمد صادق عارف، بنیاد پژوهشهای اسلامی آستان قدس رضوی، ۱۳۷۹
۴. خراج و نظامهای مالی دولت های اسلامی: ضیاء الدین الریس، ترجمه فتحعلی اکبری،
۵. خراج از آغاز فتوحات اسلامی تا میانه قرن سوم هجری، غیدا خزنه کاتبی، ترجمه حسین منصوری، انتشارات سمت
۶. مالیات سرانه و تأثیر آن در گرایش به اسلام، دانیل دنت، ترجمه محمد علی موحد، انتشارات خوارزمی
۷. وضع مالی و مالیه مسلمین، ابوالقاسم اجتهادی
۸. تاریخ تشکیلات در اسلام، محمدرضا شهیدی پاک
۹. تاریخ تحول دولت در اسلام، داوود فیرحی، انتشارات دانشگاه مفید
۱۰. مدخل «بیت المال» در دایره المعارف بزرگ اسلامی و دانشنامه جهان اسلام
۱۱. مدخل «قطاع» در دایره المعارف بزرگ اسلامی
۱۲. مقالات علمی - پژوهشی مرتبط با سرفصل درس